

Vrata poniznosti

Bog je sam sebe učinio malenim kako bismo mi mogli postati veliki u jedinoj istinskoj veličini: poniznosti srca. Članak Guillaumea Dervillea o životu kršćana.

18.03.2017.

Na pročelju bazilike Rođenja Isusova u Betlehemu još uvijek se nalaze obrisi antičkih vrata, koja su s vremenom postala sićušni prolaz jedva metar i pol visok. Njihova nizina imala je ulogu spriječiti bilo koga ući na konju i tako zaštititi ovo

sveto mjesto. Smanjene dimenzije ovih vrata danas su izazov posjetiteljima s jasnom porukom: "Moramo se prignuti, duhovno moramo ući kao što je bilo ući pješice, kako bismo ušli kroz vrata vjere i susreli Boga koji je toliko različit od naših predrasuda i razmišljanja - Boga koji se krije u poniznosti novorođenčeta." [1]

Božja smo djeca

U svojoj drugoj enciklici, papa Franjo podsjeća nas zašto nam je toliko potrebna poniznost, ta jednostavna i velika istina koja se lako zaboravlja u energičnosti i užurbanosti svakodnevnog života: "Mi nismo Bog" [2]. Doista, činjenica da smo stvorenja najdublja je istina našeg bića, naše postojanje dobili smo od Boga. Kada prihvatimo tu temeljnu istinu, tada dopuštamo da nas Božanska milost preobrazi. Tada možemo spoznati stvarnost kakva

ona jest, upotpuniti ju i ponuditi ju natrag Bogu, istinski ljubeći svijet, kao što je to sv. Josemaría često naglašavao. A u samom središtu tog iznimnog pothvata leži poniznost, "koja nam pomaže istovremeno spoznati našu bijedu i veličinu" [3]: našu bijedu koju smo tako često iskusili i veličinu našeg bića dobivenu po krštenju u kćeri i sinove Božje u Kristu.

Poniznost je "vrlina svetaca i onih koji su dopustili Bogu da ih ispuni ... što su postali važniji u očima drugih, to su više shvaćali da su ništa i da bez Božje milosti ne mogu učiniti ništa (usp. Iv 15:8)"[4]. Takva su mala djeca, a takvi smo i mi pred Bogom. Stoga, moramo se vratiti na ključnu istinu: Bog me voli. Kada osoba zna da je voljena od Boga - Ljubavi koja se otkriva u ljubavi primljenoj od drugih - tada ta osoba može ljubiti sve ljude svijeta.

Poniznost u ophođenju s drugima

Poniznost nas navodi prihvatiti stvarnost kakva ona doista jest, a posebno naše bližnje, ljude s kojima smo povezani kroz obitelj, vjeru ili život općenito. Dakle, kad god smo u prilici, činimo dobro svima, a osobito onima koji pripadaju našoj obitelji u vjeri (Gal 6:10). Apostol nas uči kako ne posustati od svakodnevnog življenja ljubavi. Kako možemo ne vidjeti one koji su poput nas primili dar krštenja kao braću i sestre, djecu istoga Oca dobrote i milosrđa?

"Poniznost nas vodi za ruku pokazujući kako se na najbolji mogući način odnositi prema našem susjedu, to jest, kako imati razumijevanja prema svakome, živjeti u miru sa svima, opraštati svakome, nikad ne stvarati podjele ili barijere i ponašati se uvijek kao instrument koji potiče na jedinstvo"[5].

Ponizni ljudi imaju poseban osjećaj za darove primljene od Boga, kako u vlastitom životu, tako i u životima drugih, oni razumiju da je svaka osoba Božji dar i stoga se raduju svima bez uspoređivanja ili rivalstva. Svaka je osoba jedinstvena u Božjim očima i doprinosi nečemu što drugi ne mogu ponuditi. Poniznost nam daje da se radujemo radosti drugih, jednostavno zato što postoje i imaju inherentnu vrijednost. Ponizna osoba zna kako biti još jedan pored drugih.

Obitelj ima ovdje ključnu ulogu. Dijete raste navikavajući se biti s drugima, govoriti i slušati. S ostalom braćom i sestrama, dijete nije uvijek u centru pažnje i uči zahvaljivati. A kada dođe osobni uspjeh, on ili ona shvaća da je toliko toga bilo omogućeno zahvaljujući žrtvi članova obitelji i prijatelja. Poniznost raste sa zahvalnošću, kao i s praštanjem: opraštajući i moleći za

oprost. Tko sam ja da mi drugi trebaju reći: "Oprosti"? Poniznost osobe, možda i s autoritetom, koja moli za oprost atraktivna je i zarazna. Posebno je tome tako u suživotu supružnika, roditelja i djece, nadređenih i suradnika.

Bez naivnosti, kršćani bi redovito trebali biti dobro raspoloženi prema svojim bližnjima, jer svaka osoba je uistinu važna i ima istinsku vrijednost. Biti svjesni tuđeg dostojanstva pomaže nam izbjeći pad u "ponižavajuću ravnodušnost"[6]. Kršćanski poziv zahtijeva usredotočenost na druge, biti otvoren za one oko nas ne mareći previše o tome što će drugi reći ili hoćemo li možda ispasti glupi. Neki ljudi mogu zastrašiti druge, jer su ovi sami plašljivi i ne zrače svjetlost i toplinu. Oni previše razmišljaju o sebi, o tome što će drugi reći, možda iz nekog pretjeranog osjećaja časti i brige za

vlastitu sliku, iza kojih se skrivaju ponos i nedostatak jednostavnosti.

Pokušavajući zadržati pozornost usmjerenu na sebe višestrukim obznanjivanjem vlastitih želja i prohtjeva, naglašavajući pritom manje-više uobičajene zdravstvene probleme, ili naprotiv, skrivajući bolest za koju bi drugi trebali znati, kako bi nam bolje mogli pomoći svojim molitvama i podrškom: svi ti stavovi vjerojatno su znak da trebamo pročišćenje. "Nisi ponižen, ako si osjetljiv, ako je svaka tvoja misao o tebi, ako ponižavaš druge, ako se ne znaš odreći nepotrebnog, a s vremena na vrijeme i onog što je potrebno, ako postaneš namrgođen kad stvari ne ispadnu onako kako si se nadao. S druge strane, možeš biti siguran da si ponižen, ako znaš kako sebe učiniti "svima sve, da bi spasio sve" (1 Kor 9 : 22) ". [7]

Usredotočiti se na dobro i živjeti u skladu

Zasvirasmo vam i ne zaigraste, zakukasmo i ne zaplakaste (Mt 11:17). Naš Gospodin koristi ovdje pjesmu ili neku popularnu igru da pokaže kako ga neki od njegovih suvremenika nisu prepoznali. Svi smo pozvani otkriti Krista u svim događajima i u svakoj osobi, poštujući pritom Božanski način djelovanja. Bog je onaj koji stvara, oslobađa, spašava, oprašta i poziva ... "Ne možemo riskirati suprotstavljajući se potpunoj slobodi ljubavi kojom je Bog ulazi u život svake osobe" [8].

Otvoriti sebe drugima na neki način implicira prilagoditi im se, npr. igranje tmskog sporta s onima koji su manje vješti, ili zaboraviti osobne preferencije poradi nečega što druga osoba voli raditi kada se odmara. U odnosima s drugima, ponizna osoba

voli biti pozitivna, dok ponosna osoba ima potrebu pretjeranog naglašavanja negativnosti. U obitelji, na poslu, u društvu u cjelini, poniznost nam omogućuje vidjeti druge u svjetlu njihovih vrlina. Nasuprot tome, oni koji imaju potrebu često govoriti o stvarima koje ih "čine nervoznim" ili ih smetaju kod drugih, obično to čine zbog nedostatka otvorenosti uma i srca. Možda trebaju naučiti voljeti druge s njihovim nedostacima. Zatim možemo provesti u djelo "pedagogiju ljubavi" koja, malo po malo, stvara neodoljivu silu: postajući malen, kako bi drugi mogli rasti. Kao što je to Kristov glasnik Ivan Krstitelj rekao: On treba da raste, a ja da se umanjujem (Iv 3,30).

Vječna Riječ učinila se malenom. "Crkveni oci našli su u grčkom prijevodu Starog zavjeta odlomak iz knjige proroka Izaije, koji sv. Pavao također citira kako bi pokazao da su

novi Božji putovi već prorečeni u Starom zavjetu. Tamo čitamo: 'Gospodin je smanjio riječ' (Iz 10:23; Rim 9:28). Sam Sin je Riječ, *Logos*: vječna Riječ postala je malena - dovoljno malena da stane u jaslje. On je postao dijete, kako bismo mi mogli shvatiti Riječ"[9].

Isus stavlja sebe na dohvat svima. Vodi razgovore sa svojim učenicima, koristi parabole i stavlja sebe na njihovu razinu. U rješavanju pitanja o plaćanju poreza caru, Krist tretira Petra kao sebi ravnopravnog (Mt 17:27) [10]. Isto čini sa svetim ženama, kao i s drugim ženama udaljenijim od Boga, s farizejima te s Pilatom. Moramo "se odvojiti" od vlastitog način postojanja, kako bismo pošli ususret drugima. Tako razvijamo određenu sposobnost prilagodbe drugima, izbjegavajući pritom zanesenost opsesijama ili manijama, otkrivajući simpatičnost u svakoj osobi, tu iskru božanske

ljubavi; zadovoljavajući se biti samo jedan od mnogih na obiteljskim proslavama i u slijedu liturgijskog kalendara, koji označava ritam našeg života kao sinova i kćeri Božjih.

Skromna osoba živi pozorno oko potreba drugih. Takav stav je u srži dobrih manira, vidljivih u mnogim detaljima kao što su neprekidanje razgovora, jela, a ponajmanje molitve javljanjem na telefon, osim naravno u slučaju nužde. Milosrđe naposljetku niče iz humusa, plodnog tla, poniznosti: Ljubav je strpljiva i dobrotiva; ne zavidi, ne hvasta se (1 Kor 13: 4).

Poniznost u radu

U enciklici *Laudato si'*, Papa ističe da je u osnovi svakog rada "koncept odnosa koji možemo i moramo ostvariti s onim što jest, osim nas samih" [11], sa stvarima i ljudima oko nas. Tako rad pruža brojne mogućnosti za rast u poniznosti.

Ako se naš šef ponaša oholo, možemo pokušati pronaći razlog tome, možda u teretu velike odgovornosti ili jednostavno loše prospavanoj prethodnoj noći. Ako naš suradnik pogriješi u nečemu, nastojmo ispraviti tu pogrešku bez ranjavanja njega kao osobe. Osjećaj žalosti zbog tuđeg uspjeha, jasan je znak nedostatka poniznosti i vjere: svi su vaši, i vi ste Kristovi, i Krist je Božji (1 Kor 3: 22-23). Ponizni ljudi, kada nastoje usavršiti vlastitu stručnu sposobnost, čine to također iz razloga kako bi bolje služili drugima. To znači da ispravljaju nakane, traže nadnaravni pogled, neposustajanje pod pritiskom površnog ili čak i korumpiranog društva, ali ni ne gledaju svisoka na druge iz tih razloga. Ponizni ljudi bježe od perfekcionizma, jer prepoznaju vlastite granice i oslanjaju se na druge kako bi poboljšali svoj učinak. Skromna osoba uvijek je spremna ispraviti se i tražiti oprost.

Bog nas je dozvao u postojanje s ljubavlju koja je slobodna. Međutim, ponekad se čini kao da moramo opravdati vlastitu egzistenciju. Želja za isticanjem, za raditi stvari na drugačiji način, za skretanjem pozornosti na sebe, pretjerana zaokupljenost osjećajem korisnosti i željom da "sjajimo", čak i u služenju, mogu biti simptomi bolesti duše, koja zahtijeva da se potraži pomoć drugih i bude poslušan milosti. "S pogledom ravnodušnim prema dobru i mnogo više zabrinutim o tome kako istaknuti vlastiti ego, mlakost će se nakupiti u duši u talozima sebičnosti i oholosti... Prazni razgovori fokusirani na sebe... taj "non cogitare nisi de se" očitovan u "non loqui nisi de se", hladi milosrdnu ljubav i olabavljuje apostolsku revnost "[12]. Nasuprot tome, ponizna osoba izbjegava vođenje razgovora o svom životu, vlastitim iskustvima i postignućima, izbjegava preuveličavanje vlastitih zasluga.

Specifičan je stav osobe koja se stalno prisjeća Božje milosti i vidi život u svjetlu Božje providnosti. Ako i govori o onome što je učinila, to je na korist drugima. Tako svjedočanstvo osobnog susreta s Kristom, u okviru odgovarajuće skromnosti, može pomoći drugoj osobi otkriti da Isus i nju također voli, prašta i čini božanskom. Kakva radost! "Voljen sam, dakle postojim" [13].

Neki trenutci posebno su pogodni za obnavljanje naše želje za poniznošću. Na primjer, dobivanje promaknuća ili pokretanje javno vidljivog posla. To su trenutci za donošenje odluka koje odražavaju kršćanski način rada: viđenje te pozicije kao prilike koju nam Bog daje da služimo više, ne koristeći je za osobni probitak; već za povećavanje brige za najslabije, ne posustajanje u napasti da ih zaboravimo sada kada imamo pristup ljudima kojima prije nismo imali. To je trenutak za dati primjer

odvojenosti od osobnih dobitaka i priznanja svojstvenih tom položaju ili na poslu, dati malu važnost pljesku koji se obično daje osobama na vlasti, i umjesto toga biti otvoren za kritike, koje često sadrže jezgru istine. Mnogo je načina kako težiti jednostavnosti u radu: smijati se samima sebi kada se nađemo da, na primjer, tražimo kako smo ispali na fotografiji ili kako smo citirani u tekstu, ne pokušavajući ostaviti osobni pečat na svemu ili postajati uznemiren kada od nas nije tražen savjet za rješenje nekog problema.

Učiti za donošenje vlastitih prosudbi

U profesionalnim i obiteljskim okupljanjima pogledi se češće razmjenjuju, nego što se sukobljavaju. Jesmo li takvi da uvijek želimo drugima nametnuti vlastiti način razmišljanja? Kakve bi stvari trebale biti, što bi trebalo učiniti...

Pretjerano inzistiranje na vlastitom stajalištu ukazuje na krutost uma. Dakako, popuštajući drugima nije automatski pametna stvar, no često pokazuje mogućnost nadilaženja vlastitog stajališta. Koristeći priliku za predati vlastitu prosudbu vrlo je ugodno u Božjim očima [14]. Britkim riječima, Benedikt XVI jednom je primijetio Tertulijanovu nesretnu krutost misli tijekom posljednjih godina njegovog života, kada se izolirao u vlastitom stajalištu: "Kada čovjek u svoj svojoj veličini vidi samo vlastitu misao, na kraju je upravo to izgubljena veličina." [15]

Ponekad treba slušati i mlađe ljude koji imaju manje iskustva, ali možda imaju veće darove uma ili srca, ili su u prilici u kojoj im Božja milost daje posebnu pomoć. Ako pretjerano brinemo o tome što drugi misle o nama, nedostaje nam poniznosti. Život Isusa, Sina Božjega, neiscrpna je pouka za svakog kršćanina

odgovornog za ono što svijet smatra važnim. Poklici pri ulasku u Jeruzalem nisu naveli Kralja kraljeva da zaboravi da će biti razapet i da će postati trpeći Sluga (usp. Iv 12: 12-19).

Sv. Ljudevit, francuski kralj, jednom je prilikom savjetovao svoga sina da, ako jednog dana postane kralj, tijekom sastanaka s vijećem ne bi trebao previše pohlepno braniti svoje mišljenje bez prvotnog saslušanja drugih: "Članovi vijeća mogli bi se bojati suprotstaviti ti se, a to nikako ne želiš." [16] Vrlo je zdravo naučiti kako ne istupiti s vlastitim mišljenjem prebrzo, prije svega u nedostatku krajnje odgovornosti i nekih informacija o temi, a da ne spominjemo nedostatak milosti države, kao i poznavanje činjenica koje možda osoba na dužnosti posjeduje. Treba vježbati krepost slušanja savjetnika i mijenjanja vlastitog mišljenja. Razboritost u

prosudbi unapređuje se timskim radom. Radeći kao tim, ujedinijućí napore, odnositi se pažljivo i donositi odluke uz pomoć drugih: sve to je vježba u poniznosti i razboritosti.

Poniznost beskorisnog sluge

U pastoralnim inicijativama, u župama i dobrotvornim udrugama, u projektima za pomoć imigrantima, rješenja problema često nisu očita i postoji mnogo načina kako im pristupiti. Ponizna osoba će obznaniti vlastito mišljenje, tražeći pritom razjašnjenje određenih točaka, ako je potrebno, pa čak i prihvatiti smjernice različite od vlastitih ideja. Tako se iskazuje povjerenje u Božju milost, koja pomaže onima koji vrše svoje obaveze s pravom nakanom i oslanjaju se na savjete stručnjaka u području.

Malo ljudi shvaća da Katolička crkva, s prekrasnom kolektivnom

poniznošću, nadahnjuje veliki broj pokreta širom svijeta za pomoć bolesnima i siromašnima. Poniznost je osobito potrebna Božjim ljudima, gdje se ljudsko i božansko tako blisko miješa. Kako je lijepo biti poderana omotnica primljenog pisma! Sluge smo beskorisne, učinili smo što smo bili dužni učiniti (Lk 17:10).

Slično tome, svećenik će imati "poniznost učenja ne biti u modi" [17] i nastojati uvijek biti u središtu svega. On će gotovo instinktivno odbaciti želju za isticanjem, biti uvijek u središtu pozornosti, što lako može biti znak nekog tko sebe vidi kao "vlasnika" duša. S druge strane, laici, ako su ponizni, poštovat će svete poslužitelje zbog onog što oni predstavljaju, neće kritizirati svoje župnike ili svećenike općenito, nego pokušati im pomoći i moliti za njih. Noini sinovi pokrili su golo tijelo svog pijanog oca (usp. Post 9,23). "Poput dobrih Noinih sinova, bacite

plašt ljubavi po nedostacima koje vidite na svom ocu, Svećeniku"[18]. Sveti Toma More primijenio je ovu priču na rimskog prvosvećenika, za kojeg kršćani trebaju moliti, a ne progoniti ga! [19]

Vrijeme pripada Bogu: vjera i poniznost

"Svjedok Pisma zdušan je u tome da je briga Božanske providnosti konkretna i neposredna, Bog brine za sve, od najmanjih stvari do najvećih događaja u svijetu i njegovoj povijesti. Svete knjige snažno potvrđuju apsolutnu Božju suverenost tijekom događanja: "Naš je Bog na nebesima, on radi što želi"(Ps 115: 3), a tako je i s Kristom, "koji se otvara i nitko ga neće zatvoriti, koji se zatvara i nitko ga neće otvoriti"(Otk 3:7). Kao što kaže Knjiga Izreka: "Mnogi su planovi u umu čovjeka, ali Gospodnje će se namisli izvršiti" (Izr 19:21) [20].

Vjera i poniznost idu ruku pod ruku. Na našem putu prema nebeskoj domovini, trebamo se dati voditi Bogu, imajući utočište u Njemu i slušajući njegovu Riječ [21]. Spokojno čitanje Starog i Novog zavjeta, uz pomoć teoloških i duhovnih komentara, pomaže nam u svakom trenutku razumjeti što nam to Bog govori i poziva nas na obraćenje. "Jer moje misli nisu vaše misli, niti su moji putovi vaši putovi, govori Gospodin" (Iz 55: 8; usp Rim 11:33). Poniznost vjere klečati pred Isusom prisutnim u Svetoj Euharistiji, klanjajući se utjelovljenoj Riječi poput pastira u Betlehemu. Sveta Terezija Benedikta od Križa, Edith Stein, rekla je kako nikada nije zaboravila trenutak kada je vidjela ženu koja je ušla u crkvu s vrećicom punom namirnica i kleknula na molitvu [22].

Poniznost nas navodi živjeti u sadašnjosti, odvojeni od onoga što

budućnost može donijeti, pronalazeći Božju volju. Mi kršćani smo ljudi "koji žudimo za njegovom pojavom" (2 Tim 4: 8). Ako se nađemo uzrujani u nepovoljnim okolnostima, moramo rasti u vjeri i poniznosti. "Čim se uistinu prepustite Bogu, znat ćete kako biti zadovoljni sa svime što će se dogoditi. Nećete izgubiti mir ako vaša nastojanja ne rezultiraju onime čemu ste se nadali, čak i ako ste sve stavili u njih i koristili sva potrebna sredstva. Jer 'ispast će' na način kako je Bog htio." [23]

Tako možemo izbjeći pretjeranu uzrujanost, ali i sklonost prebiranja po sjećanjima na ponižavanja. Dijete Božje oprašta uvrede i ide dalje bez zamjerki [24]. A ako netko misli da je bio uvrijeđen, treba pokušati ne se zadržavati na tome i bez gundanja ići dalje. Moramo promatrati Isusa i shvatiti da je "mnogo više meni oprošteno. Koliko veliki dug ljubavi ostaje meni za platiti!" [25] Skromna

osoba uzima k srcu primjer sv. Pavla: Zaboravljam ono što je iza mene i hitim prema onomu što me čeka. Trudim se istrčati utrku do cilja i primiti nagradu kojoj nas je Bog, kroz Krista Isusa, pozvao u nebo (Fil 3: 13-14).

Čak i bolest se može prihvatiti kao poslanje dano od Boga. I dio tog poslanja uključuje učenje kako dozvoliti biti potpomognuti i praćeni, znak napuštenosti u Isusovim rukama, koji se uprisutnjuje u našoj braći i sestrama. "Jer moramo dopuniti što nedostaje patnjama Kristovim, za dobrobit njegovog tijela, to jest Crkve" (Kol 1:24).

Prihvaćanje vlastitih slabosti dopušta nam prihvatiti tuđu pomoć, biti popustljiv prema drugima, razumjeti stanje drugih i izbjeći farizejska iznenađenja. Naša slabost otvara nam razum i srce za razumijevanje slabosti drugih: npr. uvijek

pretpostavljajući dobru namjeru ili olakotne okolnosti zbog kojih je za nekoga bilo teško djelovati drugačije, međutim, to ne znači ignorirati istinu, nazivati zlo dobrom, a dobro zlom ili mijenjati gorko u slatko, a slatko u gorko (Iz 5,20).

Takav stav daleko je od niskog samopouzdanja, koje je učestalo u današnje vrijeme i koje je nezdravo, jer ne odgovara istini i zapreka je postavljanju odvažnih ciljeva. Nema razloga za obeshrabrenost. Poniznost nam daje da prihvatimo ono što ne možemo promijeniti, s dubokim uvjerenjem da nas naš Gospodin želi povesti putevima milosrđa (usp Heb 3,10; Ps 95 [94]: 10). "Znati da smo načinjeni od gline, ponovno sastavljeni, stalan je izvor radosti. To znači priznati našu malenost u Božjim očima: malo dijete, sin. Može li se bilo koja radost usporediti s radošću osobe koja zna da je

siromašna i slaba, ali također zna da je dijete Božje?"[26]

Otvorenost Providnosti

Ponizni ljudi otvoreni su za djelovanje Božje providnosti. Oni ne streme potpuno kontrolirati sve u životu ili imati objašnjenje za sve. Oni poštuju otajstvo ljudske osobe i povjerenja u Boga, iako se budućnost čini nesigurna. Oni se ne trude otkriti skrivene Božje nakane, ili ono što nadilazi njihove vlastite snage (usp Sir 3,21). Božja milost njima je dovoljna, jer snaga se usavršava u slabosti (2 Kor 12: 9). Tu milost nalaze u odnosu s Kristom i dijele ju u svom životu.

Nakon dirljivog čina zahvalnosti Bogu Ocu, Isus poziva svoje učenike svih vremena da se približe Njemu, quia mitis sum et humilis corde (Mt 11,29). Naš Gospodin je blaga i ponizna srca i u Njemu ćemo naći razumijevanje i mir. Mi pristupamo

Kristu u Euharistiji, njegovom ranjenom i uskrsnulom tijelu: in humilitate carnis assumptae, molimo na svetoj misi u Došašću. On dolazi u poniznosti našeg tijela. Diramo neizrecivu Božju poniznost. "Isusova poniznost: u Betlehemu, u Nazaretu, na Kalvariji. Međutim, još je više poniznosti i samoponiženja u Svetoj hostiji: više nego u štali, više nego u Nazaretu, više nego na križu" [27].

Djevica Marija prati nas da Ga možemo primiti s onom poniznošću s kojom je on primila svoga Sina Isusa. Salve radix, salve porta, ex qua mundo lux est orta [28]. Živio korijen, živjela vrata koja su rodila Svjetlo koje osvjetljava svijet uronjen u tami ponosa. Isus Krist, Svjetlo od Svjetla [29], otkriva nam milost Boga Oca.

Guillaume Derville

[1] Benedikt XVI, Homilija, 24. prosinca 2011.

- [2] Papa Franjo, enciklika *Laudato si'* (24. svibnja 2015.), 67.
- [3] Sveti Josemaría Escriva, *Prijatelji Božji*, 94.
- [4] Papa Franjo, Govor Rimskoj kuriji, 21. prosinca 2015.
- [5] Sveti Josemaría Escriva, *Prijatelji Božji*, 233.
- [6] Papa Franjo, *Lice milosrđa* (11. travnja 2015), 15.
- [7] Sveti Josemaría Escriva, *Susret s Kristom*, 9.
- [8] Papa Franjo, *Apostolsko pismo Milosrđe i bijeda* (studeni 30, 2016), 2.
- [9] Benedikt XVI, post-sinodalna apostolska pobudnica *Riječ Gospodnja*, 12.
- [10] Usp. Guillaume de Saint-Thierry, *Exposé sur le Cantique des*

Cantiques, 109, u Chrétiennes 82, 243.

[11] Papa Franjo, Laudato si', 125.

[12] Blaženi Alvaro del Portillo, Pastoralno pismo, 9. siječnja 1980., 31 (citirano u Álvaro del Portillo, Orar Como sal y como Luz Barceloni.: Planeta, 2013, 207).

[13] Papa Franjo, Milosrđe i bijeda, 16.

[14] Usp. Sveti Josemaría Escriva, Put, 177.

[15] Benedikt XVI, Audijencija, 30. svibnja 2007.

[16] Sveti Ljudevit Francuski, duhovna oporuka napisana svom sinu, budućem Filipu III., u Acta sanctorum Augustii 5 (1868), 546.

[17] Sveti Josemaría Escriva, Razgovori, 59.

[18] Sveti Josemaría Escriva, Put, 75.

[19] Usp. Sveti Toma Moore, Responsio ad Lutherum, u Yale-ovom izdanju sabranih djela sv. Tome Moorea, sv. 5, str. 142 (CW5, 142 / 1-4).

[20] Katekizam Katoličke Crkve, 303.

[21] Usp. Sagrada Biblia, prijevod i bilješke s bogoslovnog fakulteta Sveučilišta Navarra, komentar na Psalam 95 (94).

[22] Usp. Sveta Terezija Benedikta od Križa (Edith Stein), Aus dem Leben einer jüdischen Familie. Das Leben Edith steins: Kindheit und Jugend, 1965 (cijelo izdanje, 1985), str. 362.

[23] Sveti Josemaría Escriva, Brazda, 860.

[24] Usp. Javier Echevarria, Pastoralno pismo, 4. studenoga 2015, br. 21.

[25] Sveti Josemaría Escriva,
Kovačnica, 210.

[26] Sveti Josemaría Escriva, Prijatelji
Božji, 108.

[27] Sveti Josemaría Escriva, Put, 533.

[28] Himna, Kraljice neba.

[29] Usp. Rimski misal, Vjerovanje.

pdf | document generated
automatically from [https://opusdei.org/
hr-hr/article/vrata-poniznosti/](https://opusdei.org/hr-hr/article/vrata-poniznosti/)
(27.03.2025.)